

S A R D I N I A.

bo scribit Hispanos ex ea venenum conficere, quod urgente necessitate haustum citra dolorem extinguit. Inde proverbium natum, Sardonius risus.

Terres incolae.

Quinam hæc loca primi coluerint, ambigitur. Aristoteles in Mirabilibus docet Græcos hic quondam habitasse, qui Ilienses & Locrenses creduntur fuisse. Postea Carthaginenses eam occuparunt, cum quibus Romani de ea diu multumque certavere, victoresque in eam colonias misere. Post hos ceperunt Saraceni, hisque pulsis Genuenses & Pisani, nunc eam habet Hispaniarum Rex.

Urbes.

Urbs hujus insulæ primaria est *Calaris*, vulgo Cagleri. Sita est in monte juxta mare, Africam respiciens, portumque habet amplissimum. De ea Claudianus:

*Urbs Lybiam contra Tyrio fundata potenti,
Tenditur in longum Calaris, tenuemque per undas
Obvia demittit fracturum flumina collem.*

In quatuor urbs secatur partes: quarum media, quæ fortissimo septa muro, proprie vocatur *Calaris*. Pars ad ortum vergens, *Villa nova* vulgo dicitur, Latine Novum oppidum: quæ verò meridiem respicit & mare mediterraneum, *La Giopola* vocatur, seu *La marina*; quæ ad Occidentem vergit *Stampax* nominatur. Suntque hæc tres partes suburbia quædam & appendices urbis Calaritanæ. Urbs hæc multis ornatur privilegiis. Consules creat, qui potestatem habent fontes puniendi citra auctoritatem Regis, præterea novas leges condendi, cum populi tamen consensu. In hac urbe B. Augustini ossa tam diu quievire, donec ab Heliprando Langbardorum rege Papiam translata sunt. In ea Sardinia Prorox fere semper moratur, una cum multis Comitibus, Baronibus, & Nobilibus. Mela & Plinius Sulchitanum oppidum hic ponunt. Hodie hic etiam est civitas metropoli-

tana Oristagnum, sita in loco plano, parum distans à mari. Aër hic insalubris ob paludes & stagna, ideoque populo infrequens. Olim regio hæc arborea dicebatur, nunc Marchionatus Oristagni audit. In hac quondam Turrita fuit, Romanorum colonia. Saffaris oppidum solum habens amœnum & pulcherrimis irriguum fontibus, multis bonisque fructibus abundat, parum tamen munita est. Algher civitas nova, exigua, populo frequens & munitissima, domibus & ædificiis publicis ornata est. Hujus incolæ fere omnes sunt Taraconenses. Alia oppida brevitati studentes omittimus.

Flumina habet multa & amœna, sed non profunda, æstatis enim tempore vado transiri possunt. Multi in Sardinia sunt Magistratus. Omnium supremus est Prorex, qui omnem fere Regis tenet auctoritatem, & solus Hispanus hunc magistratum gerere potest secundum antiquas constitutiones. Habet à Rege adjunctum adsefforem, qui Iuris utriusque est Doctor, quem Regentem appellant. Habet & alios Consiliarios, ex quorum sententia omnia fere disponit. Ejus tribunal, Regia audientia vocatur. Olim hunc Magistratum juxta privilegium regni nullus poterat gerere nisi per triennium, deinde alius succedebat: nunc autem in eo munere diutius quis persistit, pro Regis placito.

Sardi corpore sunt robusto & laboribus adfuerunt, præter paucos luxui deditos. Litterarum studio parum sunt intenti, venationi autem imprimis dediti. Multi pecuariam exercent, agrestis cibo & aqua contenti. Qui in oppidis habitant, pacifice inter se agunt. Advenas amant & humanè tractant. Vivunt in diem & vilissimo vestiuntur panno. Nullum in tam ampla insula habent fabrum, qui enses, pugiones, aut alia cudat arma, sed hæc ex Hispania & Italia petunt.

Flumina.

Magistratus.

Incolarum mores.

